

РОЗДІЛ 5

ТУРИЗМОЛОГІЧНІ СТУДІЇ В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ПРОСТОРІ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ

Жанна БУЧКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

Abstract. *Groups of ethnotourism resources (museums, centers of traditional crafts, ethnoholidays and festivals, traditional settlements, gastronomic locations) are analyzed. Trends in the development of ethnotourism, which is aimed at familiarizing tourists with the traditions and customs of the destination are highlighted.*

Key words: *ethnotourism; cultural and ethnographic tourism; historical and cultural tourism; tourist destination.*

У сучасному міжнародному туризмі, окрім традиційного культурно-пізнавального напрямку, активно розвиваються нові концепції, такі як культурно-історичний, антропологічний, археологічний, релігійний, історико-етнографічний, екологічний, етнографічний, етнічний, етногастрономічний, етноекзогенний та інші види пізнавального туризму. Ці напрямки пропонують глибше занурення у історію, культуру та традиції різних народів, розширюючи горизонти туристичних можливостей. Особливості та специфіка підвидів пізнавально-культурного туризму дозволяють узагальнити поняття етнічного туризму, що охоплює згадані характеристики, і метою якого є: «відвідування етнокультурного об'єкта для пізнання історичних, археологічних, антропологічних, етнографічних, культурних, архітектурних, побутових особливостей того чи іншого народу (етносу), що проживає зараз або проживав коли-небудь на цій конкретній території. Зазвичай найчастіше етнотуризм орієнтований на ознайомлення туристів з традиціями і звичаями регіону, який він відвідує» [1, с.151].

Етнічний туризм вирізняється тим, що його головна мета – знайомство з культурними традиціями, звичаями, способом життя та спадщиною етнічних груп та народів. Він має глибший соціокультурний аспект порівняно з іншими видами туризму, такими як:

- культурний туризм – охоплює ширший спектр культурних об'єктів, включаючи музеї, архітектурні пам'ятки, театри, фестивалі;

- історичний туризм – зосереджується на відвідуванні історичних місць і пам'яток минулих цивілізацій;

- гастрономічний туризм – акцентується на місцевій кухні та кулінарних традиціях регіону;

- екологічний туризм – спрямований на природні ландшафти та взаємодію з довкіллям.

Етнічний туризм, на відміну від культурного чи історичного туризму, передбачає безпосередню взаємодію з етнічними громадами, участь у їхніх традиційних заходах, святкуваннях, ремісничих майстер-класах, що дозволяє не лише спостерігати, а й активно долучатися до культурного життя. Він формує глибше розуміння етнічної самобутності народів.

Світовий досвід свідчить, що етнотуризм здатний задовольнити широкий спектр духовних потреб людей. Його головною метою є знайомство учасників із культурою та традиціями різних етнічних спільнот. Традиції являють собою систему цінностей, норм поведінки та принципів взаємодії всередині нації. Їх характеристика включає аналіз існуючих традицій, їхнього значення в суспільному житті, а також зв'язок із конкретними етносами та територіями. Варто зазначити, що в різних сферах життя роль традицій може суттєво відрізнятись.

Етнічний туризм, як один з відносно нових трендів, потребує вирішення як теоретичних, так і практичних завдань. До основних аспектів його розвитку, на думку

Доценка А.І. [2, с. 13], відносяться:

- визначення ключових факторів, які впливають на формування етнотуризму;
- дослідження закономірностей та тенденцій його розвитку у ХХІ столітті;
- створення науково обґрунтованих схем етногеографічного районування світу та України;
- розробка маршрутів, що сприятимуть глибшому знайомству з етнічним розмаїттям.

Завдяки комплексному підходу до цих аспектів можна значно зміцнити позиції етнотуризму як окремого напрямку туристичної індустрії. Етнічні туристичні ресурси є ключовою складовою формування концепції етнотуризму, оскільки саме вони забезпечують його змістове наповнення. До таких ресурсів належать культурні пам'ятки, традиції, звичаї, ремесла, національна кухня, обряди та святкові заходи, що відображають самобутність етнічних груп.

Київські науковці Любіцева О., Панкова Є., Стафійчук В. акцентують увагу на важливості збереження та популяризації цих ресурсів, оскільки вони є не лише туристичною принадою, а й важливим елементом культурної спадщини. Під етнічними ресурсами автори розуміють: «сукупність матеріальних та нематеріальних явищ, що репрезентують етнорегіональну мозаїчність України» [3]. Їхня роль у туристичній сфері визначається здатністю створювати унікальні враження, сприяти взаєморозумінню між культурами та підтримувати інтерес до автентичних традицій.

Етнотуристичні ресурси охоплюють широкий спектр об'єктів, що відображають культурну та історичну самобутність народів. До них належать:

- музеї (зокрема музеї-скансени та меморіальні), що демонструють етнографічні артефакти та історичні експонати;
- центри традиційних промислів та креативні мистецькі етномайстерні, де туристи можуть ознайомитися з народними ремеслами та спробувати створити власні вироби;
- етнічні свята та фестивалі, які дають змогу відчувати дух автентичних традицій через музику, танці та обрядові дійства;
- традиційні поселення, що зберігають архітектурну спадщину та побут етнічних громад;
- гастрономічні осередки, де можна скуштувати національні страви та дізнатися про особливості кухні;
- агросадиби, що пропонують туристам занурення в сільський спосіб життя та участь у традиційних господарських заняттях;
- пам'ятники та сакральні об'єкти (церкви, монастирі, артефакти), що мають культурно-релігійне значення;
- кладовища та поховання, які можуть бути частиною історичних або меморіальних маршрутів;
- археологічні пам'ятки та громадська архітектура, що розповідають про еволюцію етнічних груп;
- сувенірні ярмарки та крамниці, де туристи можуть придбати традиційні вироби та предмети декоративно-ужиткового мистецтва.

Ці ресурси формують унікальний туристичний досвід, дозволяючи глибше зрозуміти культурну спадщину народів. Ресурсна база етнотуризму відіграє ключову роль у формуванні маршрутів, що сприяють глибшому ознайомленню з культурною спадщиною регіонів. Завдяки локальним, регіональним і транскордонним маршрутам туристи можуть зануритися в традиції, ремесла та побут етнічних спільнот, підтримуючи збереження нематеріальної спадщини та сприяючи економічному розвитку територій.

Етнічний туризм має різноманітні форми, кожна з яких сприяє глибокому зануренню в культурну спадщину народів:

- відвідування автентичних поселень – постійних або тимчасових осередків, що зберігають традиційний спосіб життя певних етнічних груп (наприклад, села зі збереженими народними традиціями, поселення кочових скотарів чи мандрівних мисливців-збирачів);
- ознайомлення з музеями народного побуту – особливу цінність мають етнографічні музеї просто неба (скансени), де можна побачити зразки традиційної архітектури, предмети

побуту та взяти участь у святкових заходах;

- безпосередній контакт із культурною спадщиною – туристи мають можливість не лише спостерігати, а також взаємодіяти з предметами культури, дізнаватися про їхнє символічне значення та навіть відчувати свою причетність до традицій.

Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту є прикладом об'єкта, що популяризує етнотуризм, пропонуючи занурення у побут та традиції різних регіонів. Подібні заклади відіграють важливу роль у збереженні та передачі культурної спадщини наступним поколінням [4]. Чернівецький скансен – це справжній центр збереження та популяризації народних традицій Буковини. Тут регулярно проводяться фестивалі та свята, які залучають майстрів-ремісників для проведення майстер-класів. Це чудова можливість для гостей не лише спостерігати, а й власноруч спробувати гончарство, ткацтво, вишивальництво, писанкарство, бісероплетіння та навіть приготування традиційних страв. Залежно від сезону та тематики заходів, відвідувачі можуть зануритися в атмосферу автентичної культури, дізнатися більше про ремесла, які передаються з покоління в покоління, та навіть придбати унікальні вироби ручної роботи.

Розвиток етнотуризму значною мірою залежить від популяризації культурної спадщини та традицій етнографічних спільнот. Важливу роль у цьому процесі відіграють:

- виставки та експозиції, присвячені культурі, архітектурі та побуту етнічних груп, що проживали у регіоні. Вони сприяють збереженню національної самобутності та історичної пам'яті;
- відвідування осередків народних ремесел, де туристи можуть ознайомитися з традиційними техніками рукоділля, гончарства, ткацтва та інших видів мистецтва;
- етнографічні музеї та скансени, які демонструють предмети побуту, національне вбрання та архітектурні особливості етнічних поселень;
- етнічні свята та фестивалі, що відображають багатонаціональність регіону, збереження давніх обрядів і традицій, а також створюють нові туристичні продукти.

Інтеграція етнотуризму у туристичні маршрути сприяє розвитку місцевої туристичної інфраструктури та підвищує привабливість регіону для відвідувачів. Завдяки цим заходам етнотуризм розкриває унікальні аспекти національної культури, сприяє міжкультурному діалогу та забезпечує глибокий зв'язок туристів із автентичним життям етнічних громад.

Реалізація програми розвитку етнотуризму має передбачати проведення комплексних етнографічних досліджень регіону, щоб використовувати їх для розвитку туристичної галузі. Важливо визначити допустимі навантаження на території, обґрунтувати межі допустимого використання об'єктів, визначити зони для будівництва нових туристичних комплексів, баз відпочинку та спортивних споруд. Окрім цього, необхідно запровадити норми та правила, що регулюють використання етнографічних і культурних ресурсів, а також заходи з охорони природного середовища.

Особливу привабливість має відпочинок, доповнений захопливими екскурсійними маршрутами, що розкривають витoki та традиції народної культури, мистецтва, літератури та духовності України. Це може бути знайомство з численними центрами народного мистецтва: ткацтвом, вишивкою, гончарством, малярством, різьбленням по дереву, лозоплетінням. Також велике значення має відвідування місць, пов'язаних із життям і творчістю видатних діячів культури. А гостювання у родинах сільських мешканців дає змогу безпосередньо долучитися до народних свят та глибше пізнати етнографічні особливості регіону.

Етнотуризм відкриває перед людьми унікальні можливості зануритися в самобутню культуру регіону. Мандрівники можуть ознайомитися з традиційною архітектурою, побачити місцевих жителів у національному вбранні, а в окремих випадках навіть особисто приміряти традиційний народний стрій. Вони також мають шанс долучитися до автентичних святкувань, скуштувати страви етнічної кухні та придбати сувеніри, що відображають ужиткове мистецтво місцевості.

Одне з найважливіших завдань найближчого часу – оптимізація взаємодії між туризмом і культурою. Культурна спадщина, представлена музеями, галереями та мистецькими майстернями, є ключовим чинником залучення туристів у багатьох країнах

світу. Вона сприяє формуванню міжнародних та локальних туристичних потоків, що, у свою чергу, стимулює розвиток транспортної, готельної та ресторанної інфраструктури, а також місцевих виробництв. Таким чином, активний розвиток туристичної галузі стає каталізатором зростання інших сфер економіки.

Етнотуризм – це подорож, спрямована на знайомство та глибше розуміння етнокультурного середовища з його унікальними традиціями, ремеслами, побутом і культурними особливостями. Він заслуговує на почесне місце серед різновидів пізнавального туризму, оскільки сприяє дослідженню та популяризації етнотуристичних ресурсів—ключового чинника успішного розвитку туристичної галузі. З огляду на зростаючу зацікавленість світової спільноти екологічними принципами та сталим розвитком територій, етнотуризм можна розглядати як ефективне втілення нової концепції трьох «L»—«Landscape – Lore – Leisure» (ландшафт, традиції, дозвілля), яка поступово змінює традиційну модель трьох «S»—«Sun – Sea – Sand» (сонце, море, пісок). Хоча акцент у новій концепції робиться на природних туристичних ресурсах, традиції відіграють важливу роль, особливо у контексті їх адаптації до сучасної туристичної індустрії через інтерактивні та анімаційні програми.

Після завершення подорожі туристи діляться враженнями про культурні особливості етносів відвіданого регіону. Це не лише збагачує їхній світогляд, а й сприяє формуванню поваги та толерантного ставлення між представниками різних етнічних груп.

Для успішного розвитку туризму як стратегічно важливої галузі економіки необхідне наповнення дозвілля цікавими та змістовними активностями, здатними залучити широку аудиторію. Одним із таких напрямів є етнотуризм, який продовжує набувати популярності. Практика свідчить, що фестивалі та етнографічні заходи відіграють ключову роль у формуванні наукової бази для національно-культурного відродження, сприяють розвитку регіонів, збереженню культурно-історичної спадщини та розширенню туристичних можливостей. Вони допомагають урізноманітнити туристичну інфраструктуру, збільшити її привабливість для відвідувачів і забезпечити диверсифікацію туристичного продукту.

Список використаних джерел:

1. Бучко Ж. Сутність поняття етнотуризму: підходи та визначення // Географічна освіта і наука: виклики і поступ: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 140-річчю географії у Львівському університеті (м. Львів, 18–20 травня 2023 р.) / відповід. редактори: В. Біланюк, Є. Іванов. У 3-ох томах. Львів: Простір-М, 2023. Том 3. - С. 150-153.
2. Доценко А. І. Етнічний туризм: навчальний посібник. Київ: Університет «Україна», 2021 148 с.
3. Любіцева О. О., Панкова Є. В., Стафійчук В. І. Туристичні ресурси України. Навчальний посібник. Київ: Альтерпрес, 2007. 369 с.
4. Buchko Z., Rudenko S., Rudenko V., Yermiia H. Ethnic tourism potential of Bukovyna for the purposes of cross-border tourism // Часопис соціально-економічної географії. Вип. 20 (1). Харків, 2016. Р. 75-79.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ СВІТОВОГО ЕКОТУРИСТИЧНОГО РИНКУ

Ольга ДАНИЛОВА, Валентина ПІДГІРНА, АНДРІЙ КОСТЕЧКО

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Чернівці, Україна

Abstract. *The trends in the development of the global ecotourism market and its regional distribution are analyzed. The main drivers of its growth are outlined, and the influencing factors that hinder the projected development are identified.*

Keywords: *ecotourism, ecotourism market, sustainable development, sustainable tourism, tourism industry.*

Цілі сталого розвитку (ЦСР, Глобальні цілі) ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році впливають на окреслення пріоритетів у різноманітних галузях людської діяльності, зокрема і в сфері туризму [2]. Збалансування соціальної, економічної та екологічної стійкості